

**Universitatea Babeș-Bolyai
Facultatea de Istorie și Filosofie
Departamentul de Istorie Modernă**

**Românii din Austro-Ungaria și
dinastia de Habsburg
(1867-1918)**

- teză de doctorat -

**Coordonator științific:
Prof.univ.dr. TOADER NICOARĂ**

**Doctorand :
VASILE BOZGA**

**Cluj-Napoca
2012**

Cuprins

Introducere.....	p. 4
Capitolul I - Imaginea Dinastiei de Habsburg la românii din Austro-Ungaria	p. 9
Dinastia de Habsburg. Câteva noțiuni generale.....	p. 9
Constituirea și propagarea Mitului "Bunului Împărat" în mentalitatea colectivă a românilor de sub dinastia de Habsburg.....	p. 17
Evoluția loialității dinastice de la Compromisul dualist la primul război mondial în mentalitatea românilor din Austro-Ungaria.....	p. 29
Ziua împăratului Franz Joseph, zi de sărbătoare pentru românii din Austro-Ungaria.....	p. 43
Românii din Austro-Ungaria în întâmpinarea împăratului.....	p. 49
Atitudinea românilor din Austro-Ungaria față de problemele dinastiei de Habsburg reflectată în presa românească.....	p. 56
Capitolul II - Încheierea Compromisului dualist austro-ungar și urmările sale pentru românii din Austro-Ungaria.....	p. 72
Manifestări și atitudini în Imperiul Habsburgic în perioada premergătoare Compromisului austro-ungar.....	p. 73
Tratativerile pentru semnarea Dualismului austro-ungar.....	p. 97
Atitudinea românilor din Austro-Ungaria față de Compromisul dualist austro-ungar.....	p. 105
Capitolul III - Mișcarea politică a românilor din Austro-Ungaria de la Compromisul austro-ungar la Primul Război Mondial.....	p. 123
Acțiuni politice românești premergătoare mișcării memorandiste.....	p. 124
Mișcarea memorandistă.....	p. 159
Intensificarea luptei de emancipare a românilor din Austro-Ungaria	p. 201

Capitolul IV- Atentatul de la Sarajevo reflectat în presa românească.....	p. 249
Atentatul de la Sarajevo și urmările sale.....	p. 249
<i>Arhiducele Franz Ferdinand. Date biografice.....</i>	<i>p. 250</i>
<i>Atentatul. Desfășurarea evenimentelor.....</i>	<i>p. 256</i>
<i>Urmările atentatului.....</i>	<i>p. 265</i>
<i>Procesul atentatorilor.....</i>	<i>p. 273</i>
Funerariile. Arhiducele Franz Ferdinand pe ultimul drum.....	p. 276
Reflectarea atentatului în presa românească.....	p. 280
<i>Atitudinea presei românești față de atentat.....</i>	<i>p. 280</i>
<i>Doliul Monarhiei.....</i>	<i>p. 286</i>
<i>Doliul românilor din Imperiul Austro-Ungar.....</i>	<i>p. 288</i>
<i>Doliul românilor din Regat.....</i>	<i>p. 292</i>
<i>Arhiducele Franz Ferdinand și românii.....</i>	<i>p. 295</i>
Capitolul V - Românii din Austro-Ungaria în timpul Primului Război Mondial.	
Sfârșitul loialității dinastice.....	p. 303
Atitudinea românilor din Austro-Ungaria față de izbucnirea primului război mondial.....	p. 304
Mișcarea politică a românilor din Austro-Ungaria în anii neutralității României.....	p. 314
Intrarea României în război și consecințele sale asupra loialității dinastice la românii din Austro-Ungaria.....	p. 326
Sfârșitul loialismului dinastic. Marea Unire din 1918.....	p. 347
Concluzii.....	p. 389
Bibliografie.....	p. 399

Cuvinte cheie: dinastia de Habsburg, români, Austro-Ungaria, loialism, Franz Joseph, Franz Ferdinand, Imperiul Habsburgic, loialitate dinastică.

Rezumat

Lucrarea de față, prezintă evoluția loialității dinastice în mentalul colectiv al românilor din Austro-Ungaria, în perioada cuprinsă între semnarea Dualismului austro-ungar (1867), și sfârșitul primului război mondial (1918), când are loc desființarea Monarhiei Austro-Ungare, eveniment, urmat îndeaproape de Unirea românilor din cadrul Imperiului Austro-Ungar, cu "patria mamă" România.

În vederea realizării acestei lucrări, am apelat la o gamă variată de surse bibliografice, axându-ne în principal pe presa românească din perioada avută în discuție, alături de care, am apelat la unele surse arhivistice, precum și la unele izvoare edite cum ar fi corespondența unora dintre fruntașii politici români. Alături de aceste surse, am mai folosit, memoriile ale unor personalități din perioada cercetată; lucrări cu caracter special, care tratează loialitatea dinastică a românilor din Austro-Ungaria față de dinastia de Habsburg; precum și unele lucrări, cu caracter general referitoare la Imperiul Austro-Ungar, la dinastia de Habsburg, și la problemele cu care se confruntau românii din cadrul Imperiului Austro-Ungar.

Deși destul de restrânsă, din punct de vedere cantitativ, însă bogată din punct de vedere al informației oferite, bibliografia de specialitate utilizată la realizarea acestei lucrări, ne-a fost de un real folos, oferindu-ne o bază de pornire în cercetarea efectuată, asupra evoluției loialității dinastice în mentalitatea colectivă a românilor din Austro-Ungaria în perioada 1867-1918.

Alături de lucrările cu caracter special, dintre care am dori să amintim, lucrările domnului Liviu Maior: *Habsburgi și români: de la loialitatea dinastică la identitate națională*; *Românii în armata Habsburgică: Soldați și ofițeri uitați*; *Alexandru Vaida-Voevod între Belvedere și Versailles*; etc., o mare contribuție la realizarea acestei lucrări și-a adus presa românească din perioada 1867-1918, datorată interesului acordat de către aceasta, față de loialitatea dinastică a poporului român, toate ziarele discutând acest subiect cu fiecare ocazie care se ivea, de la ziua împăratului și vizitele acestuia precum și a altor membri ai casei de Habsburg în

teritoriile locuite de români, până la momentele de tristețe ale împăratului și întregii familii domnitoare, provocate în special de decesele unora dintre membrii casei de Habsburg.

Lucrarea este structurată în cinci capitole, în care am arătat modul în care s-a constituit sentimentul loialității dinastice la românii din Austro-Ungaria, și modul în care acesta a evoluat în perioada cercetată, raportat la principalele evenimente din viața politică a poporului român din cadrul Monarhiei austro-ungare, arătând influența pe care au avut-o aceste evenimente asupra loialității dinastice.

Într-un prim capitol intitulat "Imaginea Dinastiei de Habsburg la românii din Austro-Ungaria", am arătat modul în care s-a constituit și propagat mitul bunului împărat la românii de sub stăpânirea dinastiei de Habsburg, și modul în care acesta a evoluat în perioada avută în discuție, precum și modul în care și-au manifestat, în această perioadă, românii din Austro-Ungaria loialitatea față de dinastia de Habsburg, prezentând principalele evenimente semnificative în acest sens, de la manifestațiile cu ocazia zilei de naștere a Împăratului Franz Joseph, și cu ocazia vizitei acestuia în teritoriile locuite de români, până la manifestațiile față de problemele dinastiei de Habsburg, cele mai relevante în acest sens, fiind decesele, împărătesei Elisabeta, a moștenitorului de tron, arhiducele Rudolf, a moștenitorului de tron, arhiducele Franz Ferdinand, precum și a împăratului Franz Joseph.

Dinastia de Habsburg a reprezentat una dintre cele mai importante dinastii europene, reușind să evolueze de la o simplă familie nobiliară, la rangul de mare putere. Habsburgii, datorită politicii de cuceriri teritoriale, combinată cu o politică de căsătorii în cadrul unor familii care puteau oferi avantaje teritoriale, au reușit să își extindă posesiunea asupra unui vast teritoriu, devenind astfel una dintre cele mai mari puteri europene.

Pentru a-și putea menține poziția asupra noilor teritorii cucerite, Habsburgii, vor duce o politică de constituire a loialismului dinastic în rândul supușilor, prin elaborarea unui discurs prodinastic, la nivelul cancelariei aulice, discurs care va fi transmis prin cele mai diverse mijloace, un rol important în acest sens avându-l principalele instituții ale statului, Biserica, armata și școala.

Această politică s-a bucurat de un real succes, mai ales în rândul popoarelor oprimate, situație în care se aflau și românii, aceștia din urmă devenind unul dintre cele mai loiale popoare față de împărat, considerând că acesta, este singurul de la care pot obține drepturile care li se cuveneau și de care erau privați.

La constituirea loialității dinastice în mentalitatea colectivă a românilor din Monarhia Habsburgică, au contribuit atât politica adoptată de către curtea de la Viena, prin care se urmărea implementarea în rândul supușilor prin diferite mijloace, a sentimentului de loialitate dinastică, precum și o serie de alți factori, între care un loc aparte îl ocupă asupririle la care au fost supuși de către nobilimea maghiară de-a lungul secolelor, fapt care i-a determinat să caute sprijin la curtea de la Viena, fiind convinși că împăratul le va rezolva problemele, iar întârzierea rezolvării de către împărat a problemelor cu care se confruntau, era pusă pe seama faptului că acesta era împiedicat de către nobilimea maghiară să cunoască adevărata situație în care se aflau românii din cadrul Monarhiei austro-ungare.

Având convingerea că tot răul venea de la nobilimea maghiară iar împăratul nu avea știre de opresiunile la care erau supuși, românii își vor îndrepta atenția spre curtea de la Viena devenind unii dintre cei mai loiali supuși față de dinastia de Habsburg, loialitate pe care o vor demonstra de fiecare dată când li se va oferi ocazia.

În al doilea capitol al lucrării, intitulat ”Încheierea Compromisului dualist austro-ungar și urmările sale pentru românii din Austro-Ungaria” am arătat care au fost cauzele care l-au determinat pe împăratul Franz Joseph să accepte Compromisul cu clasele politice maghiare, precum și urmările semnării acestui act pentru românii din Transilvania și poziția adoptată de aceștia din urmă față de Dualismul austro-ungar.

Prezentarea evenimentelor petrecute în perioada imediat premergătoare semnării Compromisului dualist austro-ungar, a tratativelor pentru semnarea acestui act, precum și a consecințelor pe care acesta le-a avut pentru românii din cadrul Monarhiei, era necesară pentru a stabili punctul de plecare în procesul de erodare a loialității dinastice. Evenimentele petrecute în anii premergători semnării pactului dualist, când românii din Transilvania au reușit să obțină, prin Dieta de la Sibiu din 1863-1864, o parte din drepturile mult râvnite, au avut o influență pozitivă asupra sentimentului de loialitate dinastică, crescând încrederea în împăratul Franz Joseph, cel care a făcut posibilă obținerea acestor drepturi și libertăți. Astfel, atunci când va fi semnat pactul dualist, act prin care românii vor pierde nu numai autonomia Transilvaniei dar și, drepturile obținute prin Dieta de la Sibiu din 1863-1864, românii s-au simțit trădați de către împărat, loialitatea dinastică suferind un declin, care se va accentua în perioada următoare.

Privit în ansamblu dualismul din 1867 nu a fost doar rezultatul unor anumite împrejurări istorice, dimpotrivă el își are numeroase antecedente în legislația maghiară din timpul revoluției de la 1848. Dualismul austro-ungar nu rezolva deloc acutele probleme naționale, ci dimpotrivă agrava situația social-politică, determinând uriașe valuri de proteste din partea tuturor națiunilor oprimate, el înregistrând totodată eșecul total al dinastiei Habsburgice și al cercurilor naționaliste austriece de a crea un stat german centralizat.

Odată cu semnarea Compromisului austro-ungar, - când Transilvania își va pierde autonomia teritorială, fiind alipită la Ungaria, decizie care i-a nemulțumit pe românii din Transilvania, devenind cei mai vehemenți protestatari împotriva Dualismului austro-ungar, pe care îl vor contesta încă din perioada negocierilor purtate între Franz Joseph și clasele dominante maghiare, și vor continua să îl conteste pe tot parcursul perioadei de existență a Monarhiei Dualiste - se constată un declin al loialității dinastice a românilor din Austro-Ungaria, față de dinastia de Habsburg, declin care se va accentua în perioada următoare.

În al treilea capitol intitulat "Mișcarea politică a românilor din Austro-Ungaria de la Compromisul austro-ungar la Primul Război Mondial", am prezentat principalele acțiuni politice ale românilor din perioada cuprinsă între semnarea Compromisului dualist austro-ungar și izbucnirea Primului Război Mondial, urmărind totodată modul în care, acestea, au influențat loialitatea dinastică a românilor din Austro-Ungaria.

Toate acțiunile întreprinse de români în această perioadă erau îndreptate împotriva Dualismului austro-ungar, românii, manifestându-și dorința față de împăratul Franz Joseph, de a reveni asupra deciziei sale din anul 1867 și de a anula acest pact, redând autonomia Transilvaniei. Nerealizarea acestor deziderate, va avea repercursiuni asupra loialității dinastice, aceasta intrând într-un proces de erodare continuă, care se va accentua odată cu mișcarea memorandistă.

Mișcarea politică a românilor din Austro-Ungaria în perioada cuprinsă între încheierea Compromisului austro-ungar și primul război mondial, s-a canalizat în jurul dorinței de redobândire a autonomiei Transilvaniei, pierdută odată cu încheierea pactului dualist, când, Transilvania a fost unită cu Ungaria. Toate acțiunile întreprinse de fruntașii politici ai românilor, în această perioadă, aveau ca scop principal, contestarea unirii forțate a Transilvaniei cu Ungaria, românii cerând acordarea

autonomiei Transilvaniei și a privilegiilor obținute prin dieta de la Sibiu din 1863-1864, care au fost pierdute odată cu încheierea Compromisului dualist.

În această perioadă, pe măsură ce mișcarea pentru emancipare, a românilor, se intensifică, se constată o accentuare a declinului loialității dinstice la românii din Austro-Ungaria, care se va adâncii și mai tare odată cu mișcarea memorandistă, datorită refuzului împăratului Franz Joseph de a primi delegația românilor transilvăneni, care se deplasase la Viena pentru a-i înmâna Memorandul. Dezamăgiți de Franz Joseph, o parte a liderilor politici ai românilor își vor îndrepta atenția spre moștenitorul tronului austro-ungar, arhiducele Franz Ferdinand, datorită ideilor sale de reformare a Imperiului, care vizau federalizarea acestuia, fapt care ar fi acordat drepturi egale tuturor naționalităților, politică de pe urma căreia ar fi avut de beneficiat și românii.

În cel de-al patrulea capitol intitulat ”Atentatul de la Sarajevo reflectat în presa românească”, am încercat să scoatem în evidență reflectarea în presa românească a atentatului de la Sarajevo urmărind principalele teme și aspecte ce se discutau în presa românească, pe seama atentatului, de la atitudinea românilor față de atentat, până la manifestația de doliu a acestora, față de moartea arhiducelui Franz Ferdinand, omul în care ei își pusese speranța într-un viitor mai bun. Presa românească urmărea cu îngrijorare evenimentele petrecute în perioada imediat următoare atentatului, punându-și întrebarea ce va aduce nou ziua de mâine pe plan politic, ca urmare a acestui atentat.

Cercetarea făcută în vederea realizării acestui capitol, a scos în evidență faptul că, în urma dezamăgirii produse în rândul românilor de refuzul împăratului Franz Joseph, de a primi delegația română care se deplasase la Viena pentru a-i înmâna Memorandul, liderii politici ai românilor nu își pierduse total încrederea în dinastia de Habsburg. Chiar dacă nu mai credeau în Franz Joseph, o parte a liderilor politici ai românilor din Austro-Ungaria, își vor îndrepta atenția spre moștenitorul tronului Franz Ferdinand, care datorită sentimentelor sale antimaghiare, va deveni foarte popular și iubit în rândurile românilor. Acest fapt este demonstrat de atitudinea pe care o vor adopta românii din Austro-Ungaria față de asasinarea arhiducelui Franz Ferdinand, ei manifestând sentimente de regret față de pierderea celui în care își pusese speranța într-un viitor mai bun, plângându-l mai mult decât oricare alt popor, și manifestând sentimente de ură față de cei care au comis această crimă, prin care le-a fost răpit cel de la care așteptau schimbarea în bine a situației lor.

Românii, au primit vestea atentatului cu oarecare reticență, ei nevrând să creadă că această veste era adevărată, iar când au fost siguri că arhiducele Franz Ferdinand este mort, i-a cuprins o vie indignare pentru că nu puteau accepta ideea, că cineva i-ar fi privat de omul în care ei, își pusese speranța într-un viitor mai bun. Acest fapt, se datora politicii adoptate de către arhiducele Franz Ferdinand, care urmărea să diminueze puterea maghiarilor în Imperiu prin crearea unei Austrii federalizate, politică de pe urma căreia aveau de câștigat și românii.

Presa românească scoate în evidență pe toată perioada dintre atentat și izbucnirea războiului, pierderea mare pe care a suferit-o întreaga monarhie, și în special poporul român prin moartea arhiducelui Franz Ferdinand. Totodată presa manifesta interes pentru urmările politice ce aveau să le aducă moartea arhiducelui, precum și pentru rezultatele anchetei, urmărind îndeaproape desfășurările acesteia, relatând pentru cititorii săi toate amănuntele anchetei, declarațiile atentatorilor, apoi urmărește acțiunile oamenilor de stat a-i Imperiului cu privire la ceea ce vor întreprinde în vederea pedepsirii atentatorilor, fiind interesată de urmările ce le-ar putea avea atentatul de la Sarajevo.

În ultimul capitol intitulat ”Românii din Austro-Ungaria în timpul Primului Război Mondial. Sfârșitul loialității dinastice”, am arătat care a fost evoluția loialității dinastice a românilor din Austro-Ungaria, în timpul primului război mondial, punctând principalele evenimente care reflectă atitudinea românilor față de dinastia de Habsburg, de la izbucnirea războiului până la încheierea acestuia, când odată cu destrămarea Monarhiei austro-ungare, se va realiza și dorința de veacuri a poporului român, și anume, unirea tuturor românilor într-un singur stat unitar și independent.

În timpul Primului Război Mondial, loialitatea dinastică la românii din Austro-Ungaria, va cunoaște un declin semnificativ, în favoarea loialității față de națiune, care în cele din urmă, va triumfa. Cu toate acestea la izbucnirea Primului Război Mondial, românii vor răspunde mobilizării peste așteptările autorităților. Acest lucru s-a datorat în mare parte credinței că, merg la război pentru a răzbuna moartea arhiducelui Franz Ferdinand, precum și apelurilor făcute de către liderii politici români și capii celor două biserici românești, prin care poporul român era îndemnat să dea dovadă de loialitate și de această dată.

La izbucnirea primului război mondial, românii din Austro-Ungaria, se confruntau cu o criză de loialitate, datorată în mare măsură atașamentului în creștere față de națiune, în detrimentul patriotismului dinastic. Cu toate acestea o parte dintre

liderii politici ai românilor, precum și marea masă a populației care erau aproape în întregime țărani erau încă loiali dinastiei de Habsburg, sperând în continuare că de la Împăratul vor primi rezolvarea problemelor cu care se confruntă, libertățile și drepturile mult dorite.

O mare parte a acestora pierzându-și încrederea în împăratul Franz Joseph, își îndreptaseră atenția spre moștenitorul tronului austro-ungar, Franz Ferdinand, de care îi lega ura față de unguri, punându-și speranța că odată cu venirea acestuia pe tronul Imperiului austro-ungar, datorită ideilor sale federaliste, care ar fi oferit drepturi și libertăți tuturor națiunilor din cadrul imperiului, în detrimentul națiunii maghiare, vor fi rezolvate și problemele poporului român.

Datorită sentimentelor pe care le nutreau față de arhiducele Franz Ferdinand, românii din cadrul Monarhiei dualiste, vor adopta o atitudine pozitivă față de declanșarea războiului, aceștia răspunzând prompt la apelul făcut de către împăratul Franz Joseph, care îi chema la război pentru a răzbuna ofensa adusă casei de Habsburg, și Monarhiei întregi, prin asasinarea arhiducelui Franz Ferdinand. Așadar, entuziasmul primelor săptămâni de război a fost determinat de convingerea soldaților români că sunt chemați să răzbune moartea arhiducelui Franz Ferdinand, de la care așteptaseră îmbunătățirea situației lor.

Însă această situație nu a durat prea mult, pe măsură ce se înainta în timp, autoritățile întreprinzând unele măsuri restrictive, în urma aplicării lor limitându-se drepturile civice. Publicațiile au fost supuse unei cenzuri severe, locuitorii obligați la tot felul de rechiziții și împrumuturi pentru necesitățile frontului. Pentru lichidarea oricăror opoziții s-au introdus pedepse grele inclusiv cea cu moartea.

În fața acestei situații, fruntașii români au adoptat poziții diferite. Dacă o parte dintre ei vor publica declarații de loialitate, în care îndemnau poporul român să își facă datoria și de această dată, rămânând loiali față de tron și patrie, o parte, care considerau că a sosit momentul pentru înfăptuirea idealului național, vor trece Carpații, în România, unde vor desfășura o activitate intensă pentru intrarea țării în acțiune de partea Antantei, cu scopul de a-i elibera pe frații de peste munți de sub stăpânirea străină, și realizarea idealului unității naționale a tuturor românilor într-un singur stat unitar.

Astfel se constată o intensificare a loialității naționale în detrimentul loialității dinastice, doar o parte dintre liderii politici români mai făcând declarații

ferme de loialitate față de tron și patrie, iar o mare parte dintre aceștia doar sub amenințarea autorităților.

Așadar sub impulsul evenimentelor petrecute în perioada neutralității României se constată o deteriorare treptată a loialității dinastice la românii din Austro-Ungaria, deteriorare, care, se va adâncii odată cu intrarea României în război și mai ales odată cu moartea împăratului Franz Joseph, moment în care românii din armata austro-ungară considerându-se dezlegații de jurământul față de împărat vor trece la dezertări în masă, înrolându-se voluntari în cadrul armatei române.

Odată cu intrarea României în război, Soarta românilor din Austro-Ungaria se va înrăutăți, represaliile autorităților atingând apogeul. Din primele zile ale declarării războiului de către România, Austro-Ungariei, guvernării unguri au inițiat un val de arestări, internări în lagăre, destituirii din funcții, punerea sub pază polițienească și stabilirea de domiciliu forțate, deportări și trimiteri la muncă forțată a mii de români de toate profesiile și categoriile sociale, recurgându-se totodată, la deplasări silite de populație, interzicerea activităților culturale, adoptarea de noi decrete și măsuri vizând în esență deznaționalizarea românilor și chiar exterminarea lor fizică.

În fața unei astfel de situații, văzându-se lipsiți de orice fel de ajutor din partea curții de la Viena, românii din Austro-Ungaria, își vor canaliza toate eforturile spre realizarea idealului național, reorientându-și privirile dinspre Viena spre București.

Dacă înainte de intrarea României în război o parte a românilor din Austro-Ungaria, mai manifestau sentimente de loialitate față de dinastia de Habsburg, odată cu acest eveniment, și mai cu seamă cu moartea împăratului Franz Joseph, aceste sentimente vor fi înlocuite cu cele de loialitate față de națiune, din acest moment intensificându-se lupta pentru unitatea națională a românilor, purtată mai ales de românii emigrați, dar mai târziu, din a doua jumătate a anului 1918, și de către românii rămași acasă, care vor începe să facă cunoscute doleanțele poporului român din Austro-Ungaria, prin diferite mijloace, Partidul Național Român, reluându-și activitatea în septembrie 1918, iar unii deputați naționaliști români, precum Ștefan Cicio Pop, Alexandru Vaida-Voevod, Teodor Mihali, luând cuvântul în parlamentul din Budapesta.

Așadar, deși erau loiali dinastiei de Habsburg, românii din Austro-Ungaria, datorită persecuțiilor la care erau supuși de către forurile superioare maghiare, care

urmăreau deznaționalizarea minorităților din Ungaria, în mentalitatea românilor se va întipări tot mai mult dorința de libertate națională, și de unire a tuturor românilor într-un singur stat unitar, astfel că se va produce treptat, trecerea de la loialitatea dinastică, spre loialitatea națională. Aceste sentimente se vor evidenția cu precădere în timpul primului război mondial, când datorită faptului că, românii din Austro-Ungaria erau supuși persecuțiilor de tot felul de către autoritățile maghiare, și realizând totodată că, nu mai pot să își pună speranțele în Dinastie, pentru rezolvarea problemelor cu care se confruntau, liderii politici ai românilor din Austro-Ungaria își vor îndrepta atenția tot mai mult spre România, așteptând ca aceasta să intre în război împotriva Puterilor Centrale, și să îi elibereze de sub dominația străină.

Dacă la începutul primului război mondial, românii, fideli dinastiei de Habsburg, alergau să se înroleze, mânați de sentimentul de răzbunare a morții arhiducelui Franz Ferdinand, la sfârșitul războiului, aceeași români vor alerga spre Alba Iulia pentru a hotărî dezlipirea lor de la monarhia Austro-Ungară și unirea cu România, împlinindu-se astfel visul mult așteptat de către toți românii.